

ความรุนแรง

เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์อ.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

ความหมายของคำว่า "ความรุนแรง"

โดยทั่วไป ความรุนแรงก็คือการทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งอาจจะเกิดจากธรรมชาติ อุบัติเหตุ หรือจากน้ำมือมนุษย์ก็ได้ ส่วนในอีกความหมายหนึ่ง ความรุนแรงคือสิ่งที่มาสกัดกั้นศักยภาพของชีวิต สมมุติว่ามีหญิงสาวคนหนึ่งเดินกลับบ้าน ระหว่างทางมีผู้ร้ายดักชิงทรัพย์สินแล้วฆ่า ก็หมายความว่าหากไม่เกิดเหตุความรุนแรงนี้ หญิงสาวคนนั้นก็จะยังมีศักยภาพในการดำเนินชีวิตได้ต่อไป

นอกจากความรุนแรงจะสกัดกั้นศักยภาพชีวิตอย่างถาวรเป็นอยู่ (หากหญิงสาวผู้นั้นไม่ถูกฆ่า เธอก็ยังคงไปทำงานได้ตามปกติ) แล้ว ความรุนแรงยังสกัดกั้นศักยภาพชีวิตในอีกแง่หนึ่งด้วย กล่าวคือ ศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงไปจากที่เป็นอยู่เดิม เช่น สมมุติหญิงสาวคนนั้นกำลังจะเรียนต่อและเธอรอดตายอย่างปาฏิหาริย์แต่กลายเป็นเจ้าหญิงนิทรา ศักยภาพด้านการศึกษาของเธอที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็ถูกสกัดจนต้องสะดุดหยุดลง

ความรุนแรง ความขัดแย้งและอำนาจ

คนส่วนใหญ่มักคิดว่าความรุนแรงเป็นเรื่องเดียวกับความขัดแย้งและอำนาจ แต่ในความเข้าใจของผม ความรุนแรงไม่ใช่อำนาจ ไม่ใช่ความขัดแย้ง แต่เป็นจุดจบของสิ่งเหล่านั้น

ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติ เมื่อผู้คนที่มาอยู่ร่วมกันในสังคมมีความปรารถนาที่แตกต่างกัน ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งได้เป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งบางครั้งมนุษย์เลือกใช้ความรุนแรงมายุติความขัดแย้ง เป็นเหตุให้เกิดความคิดว่าความรุนแรงคือความขัดแย้ง หรือหนักกว่านั้นคือเกิดความเข้าใจว่าความรุนแรงเป็นเรื่องธรรมชาติไปด้วย ผมจึงอยากชี้ให้เห็นความแตกต่างที่สำคัญว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่ความรุนแรงไม่ใช่ เพราะความขัดแย้งอาจคลี่คลายลงด้วยวิธีอื่นที่ไม่ใช่ความรุนแรงได้

ในทำนองเดียวกัน ความรุนแรงก็ไม่ใช่เรื่องเดียวกับอำนาจ หากอำนาจหมายถึงความสามารถที่จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งทำตามความต้องการของเราได้ อำนาจก็ไม่จำเป็นต้องได้มาจากความรุนแรง เช่น ความรักก็เป็นพลังอำนาจแบบหนึ่ง เป็นแรงผลักดันที่จะทำให้เรายอมเสียสละบางอย่างเพื่อคนที่เรารัก (ดูได้จากเวลาที่สังคมต้องการให้เราทำอะไรสักอย่าง ก็มักอ้างในนามของความรักต่อ... เพราะเชื่อว่าจะนำไปสู่สิ่งที่ต้องการได้ เป็นต้น)

ผมคิดว่าความรุนแรงเป็นจุดจบของอำนาจเสียด้วยซ้ำ เพราะการต้องใช้ความรุนแรงบังคับนั้นมักหมายความว่าเราไม่มีอำนาจ (หมดความสามารถที่จะทำให้อีกฝ่ายทำตามความต้องการของเราได้) แล้ว

ฐานคิดเรื่องความรุนแรง

เพื่อทำความเข้าใจฐานคิดเรื่องความรุนแรง ผมจะอธิบายโดยอาศัยตัวแบบในทางภาษาซึ่งประกอบด้วยประธาน กริยาและกรรม เช่น นาย ก. ฆ่านางสาว ข. สามารถแยกได้ตามตัวแบบคือ นาย ก. เป็นประธาน ฆ่าเป็นกริยา และกรรมคือนางสาว ข. คำถามต่อไปก็คือ 1) ประธานมีหรือเป็นอะไรได้บ้าง 2) กริยาของความรุนแรงทำงานอย่างไร และ 3) ตัวกรรมนั้นได้รับผลอะไรได้บ้าง

ประธาน

จากตัวอย่างข้างต้น นาย ก. ถือเป็นผู้กระทำการ (agency) ส่วนนี้จะถูกมองเห็นได้ชัดที่สุด และยิ่งถูกแยกย่อยออกไปได้อีก คือถ้าเราเป็นตำรวจ ก็ต้องถามนาย ก. ต่อว่าเจตนาฆ่านางสาว ข. หรือเปล่า ถ้าหากใช่ ก็เป็นคดีฆาตกรรม แต่ถ้าไม่ ก็อาจเป็นคดีอุบัติเหตุ

และยังมีคำถามต่อไปได้อีกว่าต้องมีแต่ผู้กระทำการเท่านั้นหรือที่สามารถเป็นประธานของความรุนแรงได้ คำตอบคือไม่ใช่เสมอไป ประธานสามารถแยกออกได้เป็นสองประเภท ประเภทแรกทำการจากเหตุผลของตัวผู้กระทำการเอง เช่น อยากได้ทรัพย์สิน ประเภทที่สองคือตัวโครงสร้าง ยกตัวอย่างเพศฆาตกรที่ทำหน้าที่ประหารชีวิตนักโทษ เขาต้องทำตามโครงสร้างทางสังคมที่กำหนดให้เขาเป็น

หมายความว่าต่อให้เปลี่ยนผู้ที่จะมาทำหน้าที่นี้หรือเปลี่ยนผู้กระทำการไปสักกี่คน ความรุนแรงแบบนี้ก็ต้องมีอยู่ต่อไป โครงสร้างทางสังคมจึงมีส่วนที่ก่อให้เกิดความรุนแรงได้ด้วย

กริยา

กริยาหรือการทำให้เกิดความรุนแรงขึ้นนั้นแบ่งออกเป็นสองแบบเหมือนกันคือแบบ **anatomy** กับ **physiology** แบบแรกเป็นการโจมตีอวัยวะต่างๆ ของร่างกายโดยตรง แต่แบบหลังจะเป็นการขัดขวางหรือสกัดไม่ให้อวัยวะต่างๆ สามารถทำงานได้ตามปกติ

เช่น การฆ่านางสาว ข. ของนาย ก. ถ้าเป็นแบบ anatomy ก็หมายความว่า นาย ก. ทำให้กระสุนปืนแล่นจากปากกระบอกปืนของตนเองทะลุเข้าสู่อกของนางสาว ข. ทำให้เสียชีวิต แต่ถ้าเป็นแบบ physiology นาย ก. สามารถฆ่านางสาว ข. โดยวิธีอื่นที่ทำให้ร่างกายของนางสาว ข. ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ เช่น อาจจะล้อมบ้านไว้ไม่ให้เข้าออกหรือไม่ให้คนอื่นขายอาหารให้ จนในที่สุด นางสาว ข. ต้องอดตาย ดูเผินๆ เหมือนนาย ก. จะไม่ได้กระทำความรุนแรงอะไรต่อนางสาว ข. แต่ผลที่เกิดขึ้นก็ทำให้นางสาว ข. ตายได้เหมือนกัน

พัฒนาการความรุนแรงแบบ anatomy

ประวัติศาสตร์การใช้อาวุธของมนุษยชาติสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการความรุนแรงแบบ anatomy (หรือวิธีที่มนุษย์คิดค้นนำมาทำร้ายกัน) ว่ามีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ซึ่งจำแนกตามลำดับประวัติศาสตร์ออกได้เป็น 6 อย่างคือ การทุบทำลาย การตัดขาด การแทงหรือทะเลาะทวง การเผา การวางยาพิษและการทำให้ระเหิด

ถ้าดูจากพระคัมภีร์ไบเบิลที่กล่าวว่าเคนสังหารเอเบลโดยการใช้ก้อนหินทุบ ก็แปลว่า first murder ของมนุษย์คือการทุบทำลาย หลังจากนั้น จึงเป็นการฟันหรือการตัดต่างๆ นานา อาวุธที่ใช้ก็เป็นจำพวกดาบ โดยดูได้จากประวัติศาสตร์การลงทัณฑ์ เช่น การตัดมือ ตัดแขน แยกร่าง ต่อมาคือการแทง เช่น ด้วยมีดหรือกริช จนมาถึงการเผา เช่น การเผาแม่มด การวางยาพิษประเภทต่างๆ จนถึงท้ายสุดคือการทำให้ระเหิดหายไปโดยการใช้ปรมาณู

สิ่งเหล่านี้บอกเราว่ามนุษยชาติได้ใช้ความอุตสาหะพยายามมากมายตลอดมาในการทำให้การทำร้ายประหัตประหารกันง่ายและสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น แคดูจากอาวุธที่ใช้เพื่อทำลาย anatomy ของมนุษย์ก็น่าทึ่งมาก เช่น เราพัฒนาจากการใช้ดาบ เป็นกระสุนปืน ไปสู่แก๊ซพิษ พัฒนาระเบิดปรมาณู จนกระทั่งถึงความก้าวหน้าทางอาวุธชีวภาพ

รูปแบบความรุนแรงแบบ physiology

ในแบบ physiology หรือว่าการทำให้ร่างกายไม่สามารถทำหน้าที่ได้ตามปกตินั้น ก็สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญ สิ่งเหล่านี้เป็นความรุนแรงที่แทบจะมองไม่เห็นเลย ได้แก่ การไม่ให้อาหาร (ไม่อนุญาตให้เพาะปลูก ไม่ให้จับปลา) การไม่ให้ น้ำ (เช่น การสร้างเขื่อนของประเทศจีนทำให้สามารถควบคุมการไหลของแม่น้ำโขง ส่งผลต่อการมีหรือไม่มีน้ำใช้ในประเทศแถบลุ่มน้ำโขง ตอนล่างทั้งหมด หรือการทำให้หน้าเป็นพิษ เช่น โรงงานน้ำตาลปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ) การทำให้อากาศเสีย (เช่น การที่อุตสาหกรรมที่แม่เกาะปล่อยควันพิษจนทำให้ชาวบ้านมีปริมาณตะกั่วในปอดสะสมมากผิดปกติ) หรือการไม่ให้ยา (เช่น การขายยาด้วยราคาสูงเกินกว่าที่จะซื้อหาการรักษา หรือการที่อเมริกาแซงก์ชันอิรักด้วยการไม่ให้ยาที่ส่งผลให้เด็กที่ป่วยในอิรักล้มตายจำนวนมาก)

กรรม

กรรมหรือเหยื่อก็แบ่งได้เป็นสองส่วนอีกเหมือนกัน คือ **ผลที่เกิดทางกาย** และ **ผลที่เกิดทางใจ** และควรดูด้วยว่าความรุนแรงนั้นส่งผลต่อเหยื่อแต่เพียงผู้เดียวหรือเกิดต่อผู้ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเหยื่อด้วย (**ใครบ้างที่ได้รับผล**) สมมติว่าเราเปลี่ยนตัวอย่างมาเป็นนาย ก. ชมชื่นนางสาว ข. ผลที่เกิดขึ้นจะไม่ได้เป็นเรื่องของร่างกายของเหยื่อเท่านั้น แต่ยังคงให้เกิดผลทางใจในระยะยาวและส่งผลกระทบต่อคนไปถึงครอบครัวและผู้ที่มีสัมพันธ์กับนางสาว ข. ด้วย

รุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ความขัดแย้งเข้ามา รายละเอียด มีกัน

Concept เรื่องความรุนแรงใช้ทำความเข้าใจสังคมในเรื่องอะไรได้บ้าง

ความรุนแรงสามารถใช้อธิบายหรือทำความเข้าใจเรื่องทางการเมืองและสังคมได้สารพัดอย่าง ตั้งแต่หน่วยย่อยไปจนถึงระดับรัฐและระหว่างรัฐ กรณีความรุนแรงนั้นมักจะมีเรื่องของอำนาจและเกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้ในแต่ละเรื่องราวมีเบื้องหลังและมีความซับซ้อนที่แตกต่าง

ความขัดแย้งในครอบครัว สมมติว่าพ่อหนึ่ง บริษัทเจ๊งจากการที่เศรษฐกิจตกต่ำ แล้วก็เกิดความเครียด พ่อเครียด ก็กิน

ยกตัวอย่างเรื่อง เป็นกรรมกร แล้ววัน เป็นผลให้พ่อดกงาน

เหล่า (ตามสูตร สสส.) เมื่อไม่มีเงินกินเหล้า ก็ต้องเอาจากภรรยา เมื่อภรรยาไม่ให้ ก็เกิดความขัดแย้ง เกิดความโมโห อับอาย (ที่ต้องเกาะเมียกิน) ผนวกกับความเมาด้วย ทำให้ทางออกคลี่คลายตัวไปสู่ความรุนแรงคือการทะเลาะทู่ตีภรรยา กรรมหรือเหยื่อโดยตรงคือภรรยา แต่ความรุนแรงนั้นอาจส่งผลไปถึงคนอื่นที่เกี่ยวข้องกับเหยื่อด้วย เช่น ถ้าลูกมาเห็น ก็อาจเป็นการฝังภาพความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็ก หรือเกิดความรู้สึกที่เป็นลบกับพ่อ เป็นต้น

สิ่งที่น่าสนใจก็คือการจะทำความเข้าใจต่อเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงนั้น ไม่สามารถดูจากผู้กระทำการโดยตรงแต่เพียงอย่างเดียว เหตุที่มาของความรุนแรงยังแบ่งออกได้อีกเป็น 3 ระดับ ระดับแรกเป็นเรื่องของ**ตัวบุคคลหรือ agency** เพียงอย่างเดียว เช่น การที่นาย ก. ข่านางสาว ข. เพื่อชิงทรัพย์ ก็อาจถือเป็นเหตุจากความเลวของนาย ก. เอง ส่วนระดับสองคือระดับ**โครงสร้าง**ต่างๆ ที่อยู่เหนือผู้กระทำการขึ้นไป เช่น กฎหมาย หน้าที่ สภาพเศรษฐกิจ ซึ่งไม่ได้ก่อความรุนแรงโดยตรง แต่ก็อาจเป็นมือที่มองไม่เห็นที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงทางสังคมได้ ส่วนระดับสุดท้ายคือระดับ**วัฒนธรรม** ซึ่งเป็นเรื่องของความเชื่อต่างๆ และเป็นส่วนที่เปลี่ยนแปลงได้ยากที่สุด

ตัวอย่างเช่น หากฝ่ายสามีคิดตบตีภรรยาในที่สาธารณะ ก็มักจะอ้างว่า "เรื่องของผิวเมีย อย่มายุ่ง" ซึ่งสามารถทำให้คนรอบข้างถอยห่าง เพราะตรงกับความเข้าใจของสังคมที่ว่าเรื่องของครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว คนอื่นในสังคมไม่เกี่ยว แล้วยังมีความเชื่อเรื่องผู้ชายเป็นใหญ่เหนือผู้หญิง จึงทำให้เกิดความรุนแรงได้ง่ายยิ่งขึ้นอีก ซึ่งหากจะเปลี่ยนแปลงความเชื่อดังกล่าว ย่อมเกิดขึ้นได้ยากกว่าการจับนาย ก. เข้าคุกหรือการเปลี่ยนกฎหมายแน่นอน

ท่ามกลางสังคมโลกที่ทวีความซับซ้อน การพยายามทำความเข้าใจถึงที่มาของความรุนแรงอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะมิติทางสังคมวัฒนธรรม ความเชื่อที่แตกต่างกัน รวมทั้งรูปแบบต่างๆ ของความรุนแรงโดยเฉพาะรูปแบบที่พรางตัวอยู่ อาจจะช่วยให้เราเข้าใจและมองเห็นทางออกที่จะนำไปสู่การลดระดับความรุนแรงที่ยังคงฝังแฝงอยู่ในชีวิตประจำวันของเราทุกเมื่อเชื่อวันได้

<http://downtoearthsocsc.thai.gov.net/1/modules.php?name=News&file=article&sid=64>